

menligning med den Sagsøgte, hvilket allerede vil fremgaa af den Anke, jeg lod gaa umiddelbart foran dette. Dernæst lader det sig ikke nægte, at Langsomheden, som jeg fra mit Standpunkt ikke vil kalde den væsentlige, ogsaa er en Anke af Betydning, som maa gjøres gjældende mod den nuværende Procesmaade. Alt Andet, hvad der kan indvendes mod Bestemmelserne om Børning, Frister, Appel, Forkyndelse og den Slags Ting, skal jeg ikke inblade mig paa, det vedkommer formentlig ikke selve Systemet og hører til de Ting, som ganske sikkert ved supplerende Bestemmelser vilde kunne afhjælpes, uden at man behøvede at gaa til en Reform som denne. Disse Mangler, som jeg saaledes har tilladt mig at fremhæve, mener jeg have den allerstørste Betydning; jeg tror ikke at gaa for vidt, naar jeg siger, at disse Mangler i Proceslovgivningen have i en mindre heldig Grad paavirket den hele Retsskikkelse hos Befolkningen, ligeoverfor hvem Proceslovgivningen skal virke. Værdige Medlemmer vilde have lagt Mærke til, i hvilken Grad Strift er kommet til at spille en fremtrædende Rolle i alle Forhold. Der er jo ikke nogen som helst Tvivl om, at det er en Retsskikkelse, at, hvad Nogen har lovet og forpligtet sig til mundtlig, skal være ligesaa forpligtende og bindende for ham, som om det baade er skrevet og stemplet; men De ville Alle vide, hvor ofte de have mødt den Udtalelse: Ja, der er ikke skrevet Noget mellem os, det staar jo ingen Steder. Det forekommer mig, at naar man har Leilighed til noget at særdes i disse Forhold, saa vil den Maade, hvorpaa man opfatter Forskjellen mellem mundtlige Løfter og det skrevne Ord, være et Vidnesbyrd om en ikke meget fuldkommen Retsskikkelse. Jeg tror, at man, uden at gaa for vidt, tør sige, at det i vort Samfund styrker i mange Forhold ikke saa ganske lidt paa Ærlighed og Loyalitet i Opfattelsen af Retsskikkelsen til sine Medborgere, og jeg skal tro, at vor nuværende Proceslovgivning ikke kan være uden Skyld deri og navnlig vor nuværende Bevissteori, ifølge hvilken Alle vide, at man vanskeligt vil kunne føre noget Bevis for mundtlige Forpligtelser eller Udtalelser, undtagen man staar med sine 2 Vidner parat. Disse 2 Vidner spille en overordentlig Rolle. For det Første er den Mand, som ikke kan præstere dem, i de allerfleste Tilfælde retsløs overfor en Modpart, der ikke respekterer Sandheden. I mange andre Tilfælde, hvor han kan præstere de 2 Vidner, bliver Noget anset som fuldstændig afgjort sandt, uagtet der, naar Sagen undersøges grundig, kan tvivles Meget om det, som disse 2 Vidner have udsagt som Sandhed. Hvis man stod frit og ikke i den Grad var bunden til at respektere en bestemt Bevissteori, som man nu er, vilde man maasse tilfidsætte deres Udtalelser og tillægge andre Bevisligheder og Data større Betydning. Denne lovbestemte Bevissteori har

endvidere den Virkning, at det er saa overordentlig let hertilands at tilsøje sin Nabo eller Andre, med hvem man ellers kommer i Samhandel, en Retsskikkelse; thi i det Øieblik en fornustig Mand vil indrette sine Handlinger nogenlunde fornustig, kan han paa Forhaand indrette sig saaledes, at han kan sige sig selv, at han med fuld Tryghed og Sikkerhed kan begaa en Retsskikkelse. Hans Modstander vil efter den nuværende Bevissteori ofte ikke have noget Middel til at faae Ret over ham. Hvis det, jeg her har tilladt mig at udtale, i Hovedsagen er rigtigt og vil kunne erkjendes af Andre, der have Erfaring paa det praktiske Livs Omraade, kan jeg jo ikke nægte, at det maa fremtræde som en meget væsentlig Anke imod det nuværende System. Fremdeles mener jeg, at disse af mig fremhævede Mangler særlig vise sig med Hensyn til Dommerens Stilling til den hele Sag. Der er jo ingen Tvivl om, at Dommeren ved en Retsskikkelse bør staa som den Overordnede, Ledende og Styrende, til hvem Parterne, som man vel kan betegne som Sollicitanter for Retten, maa kunne se op, og af hvem de vente at faae Retssikkerhed og faae at vide, hvad der i de enkelte Tilfælde er Ret; men Dommeren spiller jo under vor nuværende Procedure den aldeles mærkværdige Rolle, at han saa at sige slet ikke har Noget at gjøre med hele Sagen, førend endelig de procederende Parter ere færdige og levere ham et Materiale, som han først skal undersøge og paafende, og som, hvis det er klart, godt og bestemt, gjør hans Gjerning forholdsvis meget let, naar han ved Benyttelsen af det juridiske Materiale og den rigelige Tid, han kan tage sig, kan afgjøre Sagen, hvortil det, naar der bliver leveret et uordentligt og slet Materiale, kan blive en høist uebøgelig og besværlig Gjerning. De eneste Funktioner, paa hvilke Dommeren under vor sædvanlige Procedure træder frem, er, naar der er Spørgsmaal om en Sags Udsættelse eller Ikke-Udsættelse; men saa kommer han til at handle, uagtet han paa dette Stadium slet ikke kjender Noget til Sagen, og da Spørgsmaalet dreier sig om, hvorvidt Sagen skal udsættes eller ikke, er der ingen Tvivl om, at Afgjørelsen af dette Spørgsmaal er Noget, som helst burde ske strax; men da Dommeren aldeles Intet kjender om Sagen og altsaa heller ikke kan bedømme de procederende Parters Grunde, maa han, for at afgjøre, om Opsættelsen skal undgaaes, selv opsætte Sagen i ligesaa lang Tid maasse til Skade for Parterne. Dette forekommer mig at være ganske urimeligt. En anden Maade, hvorpaa Dommerens Virksomhed nærmest viser sig, er ved Gjælfelsen af Vidner, og der forekommer det mig, at hans Virksomhed er særlig ueheldig og i høi Grad i Strid med de øvrige i Processen gjældende Maximer. Den vedkommende Part eller hans Sagsfører skal og burde jo, da han i det Hele ellers er raadig over, hvorledes han vil føre Sagen, formentlig ogsaa